

nona te whenua i runga i te mea e retia ana tona whenua mo te utu iti; i tetahi ka mate te tangata i a ia te rihi i runga i te utu taimaha.

Tera ano pea e whakaarohia he mea kino nga rihi roa mo te tangata nona te whenua, engari ma te tikanga kua whakaaturia i runga ake e pai tahi ai ki te tangata nona te whenua, me te tangata i a ia te rihi.

Kua whakaurua tetahi mea hou ki roto ki tenei pire hou—ara ko te mana kua hoatu ki te Kawana, i runga ano ia i te whakaae a nga tangata e whai tikanga ana ki nga whenua e retia ana mo nga tau maha, kia whakarerea ketia te tikanga o te whakahoutanga o nga rihi kia whakatuturutia ki te tangata i a ia te utu tau mo ake tonu atu, mehemea e pai ana tera. Ko te painga o tenei tikanga, mehemea ka whakaaetia, ko te tuturu ki te tangata e noho ana ki runga ki te whenua i a ia nei te rihi, ko te tuturu hoki ki te tangata nona te whenua i te utu tau, e mohiotia ana, mo ake tonu atu. He mea pai atu tenei i te hoko i te whenua me te waiho i te moni ki tetahi mea whakatuputupu ai, notemea ko nga tangata e whai tikanga ana ki nga whenua ka whai tikanga tuturu ki te whenua, i mua atu o nga tangata katoa, kia utua te utu tau.

E meatia ana, i roto i etahi whakarereanga ketanga kia whakakorea nga rarangi 35, 36, 37, 38 me 39 o te Ture o te tau 1873, e whakamana nei i te Kawana, ki te whakatu i nga tangata mohio, ki te kimi i te whakaaetanga a nga tangata mo ratou te whenua kia hoatu nga whenua ki raro kite mana o te Ture, engari ka whakatuturutia ma te Kooti Whakawa whenua maori tenei mahi. E whakaritea ana hoki tenei tikanga, ara, i mua o te hoatutanga o tetahi whenua ki raro ki te mana o te Ture me hanga tetahi tikanga whakahaere e whakaatu ana i nga hiahia o nga tangata no ratou nga whenua, mo te whakahaeretanga o aua whenua a mua ake.

E kiia ana hoki ma te Kooti e whakatuturu kia mohiotia ai pehea te nui o te wahi o ia tangata e uru ana ki te whenua he mea kia kitea ai e te komihana te moni tika i roto i te utu tau mo ia tangata; a e whakaritea ana hoki mehemea ka tupu ake he awangawanga mo nga tangata e tika ana ki nga moni e puta ake ana i nga whenua e tau ai te mana o te Ture, ma te komihana e tuku atu ki te Kooti kia kitea ai te riiwhitanga.

E meatia ana ano hoki kia whakakorea nga rarangi 45, 46 kia hanga he mea hou hei whakakapi.

Me nga rarangi 48, 49 hoki notemea e tango ana i nga mahi a te Kooti Whenua Maori a he ahua tuarua ano hoki o nga rarangi 89, 90, 91 hoki o "Te Ture Whenua Maori, 1873." Mehemea e maharatia ana kia hoatu taua mana e te Runanga, he mea pai atu kia whakamana te kooti kia whai tikangatia nga mea e tau ai aua rarangi, a me apiti pea nga tikanga ki te Ture mo nga riiwhi mo nga Maori whai karaati e kiia ana kia whakatuturutia i tenei tau.

Me whakakore atu hoki nga rarangi 52, 62.

Mo runga i nga whakariteritenga kia hanga e te Kawana i runga i nga tikanga o te Ture, he mea nui, hei mahinga i nga Whenua Rahui Maori, kia whakatakotoria etahi tohutohunga hei titiro ma nga apiha e tiaki ana i aua whenua kia rite ai te tikanga mo te whakahaere a mua. Koia ahau i whakaatu ai i enei mea hei whakaarohanga.

Ko enei nga tikanga nui mo te riihitanga i nga whenua Rahui Maori:—

1. Me rihi nga whenua i runga i te mea kia tere tonu ai te puta mai he moni, me apiti hoki ki tena te whakatuturu te whakapai i te whenua i te utu reti tino pai e taea i te wa e riihitia ai, ko te nui o te utu reti me whakarite e te tikanga ma wai e whakaoraora nga mate e whakapai haere ranei; me whakaaro ano hoki ki te pai o te tangata i a ia te rihi, i te mea e whakaarohia ana te utu reti.

Me whakarere ke nga tau e mana ai nga rihi i runga i te ahua o nga mea e whakaarohia ana kia hoatu ki runga ki te whenua, i runga ranei i nga mea e mahia ai te whenua.

Ko tenei pea hei tohutohunga, ma te rereanga ketanga o nga whenua e rere ke ai, ara,—

1. Me tuku te rihi whenua mo nga tau e rua tekau ma tahi hei whenua mahinga i runga i te tikanga me whakapai tuturu e te tangata i a ia te rihi te whenua i roto i nga tau e whitu timata i te tau i timata ai te rihi i runga i te tikanga kia rite ki te £1 mo ia eka o taua whenua. Ko taua whenua katoa me whakapai me mahi i roto i nga tau o te rihi a me waiho he taiepa kaha i te mutunga o te rihi. Ko te utu reti hei hua tika, i runga i te mea ka whakaarohia nga tikanga katoa, mo te ritenga o te whenua i te ra e tukua ai te rihi.

2. Me tuku te rihi mo te whakatu whare mo nga tau e rua tekau, me te kupu whakaae hoki kia apititia ano etahi tau e rua tekau, me te kawenata ano hoki i roto kia hanga kia tiakina paitia nga whare papa e rite ana te utu ki te utu reti mo nga tau e mehemea kua whakaturia e te tangata kei a ia te rihi, i mua atu o te paunga o nga tau tuatahi e rua tekau, nga whare papa e rite ana ki te utu e meatia ana, kua whakapaua ranei nga moni e meatia ana e rite ana ki te utu, i runga i te whakapainga i te whare mehemea i rokohina atu e ia he whare kei reira e tu ana.

3. Me tuku he rihi mo nga tau e rua tekau, me te whakaaetanga ano kia whakahoutia mo nga wa e rua e rua tekau tau o te wa kotahi, mehemea ia ka whakaturia e te tangata i a ia te rihi nga whare pereki kowhatu ranei e rite ana ki te utu reti mo nga tau e i roto i nga tau tuatahi e rua tekau.

Me whakatuturu hoki tenei tikanga e kore nga Kai-tiaki e whakahou, e whakapai e utu ranei i nga whakapainga i te mutunga o te rihi.

Ko era kua whakahuatia i runga ake nei nga tikanga nui engari he maha nga mea me whakaaro i runga i tona tikanga ake, i runga hoki i etahi atu take; a ko nga mea e mana ana inaianei me mahi ia mea i runga i tona tikanga ake i runga i to te tika.

Me tino whakatuturu taua tikanga mo nga tangata kei a ratou nga rihi Whenua Rahui Maori i Poutini me whakatuturu rawa ki nga tangata i a ratou nga rihi i Arahura i runga i te kupu whakaari mo te whakahoutanga o o ratou rihi, notemea i whakaaria ano ki a ratou ka whakahoutia o ratou rihi i runga i te kake tika ake o te utu reti i te mutunga o nga tau e mana ana inaianei. I runga i to ratou mahara he tino kupu tuturu tenei kua whakaturia e ratou etahi whare papai me etahi atu whakapainga tae atu ana te ritenga o aua mea ki runga ake i te £40,000 apiti atu ki te moni i kohikohia e ratou mo te whakapainga i te taone. Ko te apititanga o tenei moni ki te moni mo etahi atu mea o te taone no reira i rite ai ta ratou kohikohi ki te £10 i roto i ia £100 o te utu tau o o ratou whenua.

No reira i pawera ai nga tangata i a ratou nga rihi i Arahura i te ture o te 1873 i runga i ta ratou kimi ka peheatia e te Runanga whakahaere te whakarua i nga rihi, notemea i mohiotia nuitia ko nga